Προφορικότητα και πανούκλα

Σάββας Πατσαλίδης

☆

Ένα τελετουργικό ταξίδι προς τη σκοτεινή πλευρά του εαυτού με οδηγό το ανθρώπινο σώμα και την ποίηση της προφορικότητας, τον σουρεαλισμό και συχνά βάναυσο ρεαλισμό της. Αυτά και άλλα πολλά στην ενδιαφέρουσα *Νύχτα του τράγου*, σε σκηνοθεσία Σ. Χατζάκη και για λογαριασμό του θεάτρου "Πολιτεία (στην ΕΜΣ).

Υποκύπτω εξαρχής στον πειρασμό να φέρω στη συζήτηση τον Αρτώ που λέει ότι η θεατρική δράση είναι όμοια με αυτή της πανούκλας, με την έννοια ότι όπως η πανούκλα καταστρέφει εκείνα τα όργανα του σώματος που βρίσκονται σε συνεχή επαφή με τον νου του ανθρώπου και τον οδηγεί αμέσως μετά σε πράξεις αναίτιες και δραστηριότητες ανήκουστες, έτσι και το θέατρο. (Εξ)ωθεί την ψυχή προς τα άκρα, την αταξία. Σφυρηλατεί τη συνάφεια ανάμεσα στο υπάρχον και το μη υπάρχον, ανάμεσα στη δυνάμη του πιθανού και σε εκείνο που υπάρχει ήδη μέσα στην υλοποιημένη φύση, αφυπνίζει όλες τις συγκρούσεις που ενοικούν μέσα μας ναρκωμένες, τις αποκατασταίνει με όλες τους τις δυνάμεις.

Με αυτή την έννοια περίπου καταλαβαίνω και τη ***Νύχτα του τράγου***. Σαν μια τελετή "πανουκλιασμένων", που αρχίζει τη στιγμή που το απίθανο αφυπνίζεται και κινείται (προς τα πού, άραγε;), τη στιγμή που η ποίηση (της προφορικότητας) τροφοδοτεί και υπερθερμαίνει τα διαθέσιμα σώματα με τη δύναμη του άγραφου λόγου και τα μεταμορφώνει αυτόματα σε εικόνες που έρχονται σε μας (και για μας) σαν τα ζωντανεμένα σύμβολα των δυνάμεων εκείνων που επαναφέρουν τον νου προς την πηγή των συγκρούσεών του. Μέσα από την αποδέσμευση, την αποσυμπλοκή των δυνάμεων, το ακατόρθωτο, το δύσκολο ξαφνικά γίνονται το φυσικό, σχεδόν το κανονικό μας στοιχείο. Μια λυτρωτική θεομηνία.

Απλά και σύντομα: Μου άρεσε ο τρόπος που ο Σ. Χατζάκης στηρίχτηκε στην εικόνα και τη χειρονομία για να αντισταθεί στα επιστημολογικά και πνευματικά εμπόδια της κατασκευής του καθ' οδόν προς τα αχαρτογράφητα βάθη του ανθρώπινου ψυχισμού. Ούτως ή άλλως είχε ανάγκη από μια γέφυρα ανάμεσα στα εντός και τα εκτός, ανάμεσα στην "άβυσσο"ενός άδειου σκηνικού χώρου και την άβυσσο ενός ανθρώπινου

εσωτερικού χώρου, έτσι ώστε η έννοια του κενού να πάρει καινούριες διαστάσεις τόσο επιστημονικά όσο και οντολογικά.

Δεν ξέρω εάν η παράστασή του επαληθεύει τα όσα ενδιαφέροντα λέει ο Αρτώ στο βιβλίο του ***Το θέατρο και το είδωλό του,*** ότι δηλαδή η θεατρική πράξη υποχρεώνει τους ανθρώπους να δουν τους εαυτούς τους όπως πραγματικά είναι, ότι βοηθά να πέσουν οι μάσκες, ότι ξεσκεπάζει την πλαδαρότητα, τη χαμέρπεια, τον ταρτουφισμό, ότι αποκαλύπτει στους ανθρώπους τη σκοτεινή τους δύναμη, την κρυμμένη ορμή τους, ότι τους προ(σ)καλεί να πάρουν απέναντι στο πεπρωμένο μια στάση ηρωική και ανώτερη που διαφορετικά δεν θα την έπαιρναν ποτέ. Αυτό που ξέρω είναι ότι, μπροστά στο θέαμα της ***Νύχτας του τράγου***, ο θεατής δύσκολα παραμένει απαθής. Όπως τα δραματικά πρόσωπα και τα κείμενα παίζουν οριακά, έτσι και θεατής εντέχνως πιέζεται να δοκιμάσει τις αντοχές και των δικών του ορίων, τη στιγμή ακριβώς που έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο με τη θέα των εικόνων και των νοημάτων τους. Και κάνοντας αυτό να προβάλει εν συνεχεία στον χώρο των σκηνικών παθημάτων το θέατρο (και το αθέατο) του δικού του μυαλού, δηλαδή την ίδια την περιπέτεια της πρόσληψης. Μία γραφή επάνω σε μία άλλη γραφή.

Ο Χατζάκης πόνταρε στις δυνατότητες αυτής της σχεδόν συνειρμικής ανάγνωσης και οδηγώντας τις λέξεις κατευθείαν επάνω στις επιφάνειες των σωμάτων τους έδωσε μια τέτοια σκηνική ορατότητα που το όλο θέαμα πήρε στο τέλος τη μορφή ποιητικής σύνθεσης εν χώρω, κάτι σαν, ας μου επιτραπεί ο αγγλικός όρος, performance poetry. Κατ' αυτή την έννοια ήταν ορθή η επιλογή του να αφήσει το (πληγωμένο) σώμα να κυριαρχήσει, να μιλήσει τη δική του μοναδική γλώσσα της ψυχής και της ύλης. Να λειτουργήσει ως η μάζα επάνω στην οποία θα μπορούσε να δει ο θεατής εγγεγραμμένη όλη την αντιπαραθετική λογική της ζωής. Σώμα πολλαπλώς τεμαχισμένο. Εδώ και τώρα, εκεί και τότε. Εντός και εκτός του θεατρικού και δραματικού χρόνου. Θύμα και θύτης. Θέμα και θέαμα σε φρενήρεις εναλλαγές ήχου και σιωπής, μαύρου και άσπρου, χαράς και λύπης, γραφής και διαγραφής, εκφοράς και πρόσληψης. Μια ολική παγανιστική δοξολογία της σωματικότητας, μια πανουκλιασμένη νύχτα μέσα από τέσσερις "παραμυθένιες" εικόνες άκρως συμπυκνωμένες, μακάβριες ως προς το θέμα αλλά και συχνά άκρως περιπαιχτικές απέναντι στη ζωή. Πανούργα προφορικότητα.

Στη σκηνοθετική ανάγνωση ανταποκρίθηκαν και με το παραπάνω όλοι οι συντελεστές. Στέκομαι ειδικά στην εξαιρετική παρουσία των μελών της ομάδας χορού Sine qua non. Οι οργιαστικές στιγμές τους όχι μόνο σχολίασαν τις "αλλοπαρμένες" διαθέσεις των

δρωμένων, αλλά συνέδραμαν ουσιαστικότητα στην εξέλιξή τους Τα σώματά τους έπαιξαν τον ρόλο που παίζει η τέχνη της γραφής για ένα συγγραφέα. Εξέφρασαν το άφατο και το ανέκφραστο με μια εκπληκτική αμεσότητα και ευκρίνεια. Πόνεσαν, μιμήθηκαν, ανα-παράστησαν φίδια, ανθρώπους, ξωτικά, βασιλιάδες και βασιλοπούλες με την άνεση του αυτονόητου. Έδεσαν με τον υπόλοιπο κορμό και έφτιαξαν ένα υπέροχο, ζωντανό δέντρο. Ένα ολικό θέατρο.

Έκτακτος ο Δ. Σωτηρίου στο εισαγωγικό βακχικό του ντελίριο που τον "εξαγνίζει" και τον εντάσσει στην ομάδα. Και καθόλου υποδεέστερη η Κ. Μπάκα. Έκφραση, κίνηση, σχόλιο με ένα σώμα παλλόμενο και γυμνασμένο. Και από δίπλα οι Ε. Μαλκότσης και Κ. Σκιαδά. Νέοι και νέες με ικανότητες και ενθουσιασμό. Μαζί τους σε μια απόλυτα αρμονική σύμπραξη και οι ηθοποιοί του θεάτρου "Πολιτεία", με κορυφαία τη Γ. Τσαγκαράκη. Εμφανή τα προσόντα της στην κίνηση και την εσωτερική τεχνική. Με μέτρο η Ε. Γιακουμή και εκφραστική σαφήνεια οι Ο. Ζαφειρόπουλος και Γ. Φριντζήλας. Οι μουσικές επιδόσεις της Μ Φριντζήλα εξαιρετικές. Μουσική υπόκρουση Β. Μαντζούκης.

Με γούστο και χωρίς τίποτα το περιττό το σκηνικό και τα κοστούμια της Ε. Δρίνη. Αισθητικές και κατασκευαστικές επιλογές χωροχρονικά αφηρημένες άφησαν τους ορίζοντες του έργου ανοικτούς.

Συμπέρασμα: Μια παράσταση που μιλά για θάνατο τη στιγμή που ξεχειλίζει από ζωή. Μια καλή στιγμή για το θέατρο που καλώς έπραξαν και τίμησαν οι θεατρόφιλοι της Θεσσαλονίκης.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

25 Νοεμβρίου 2002